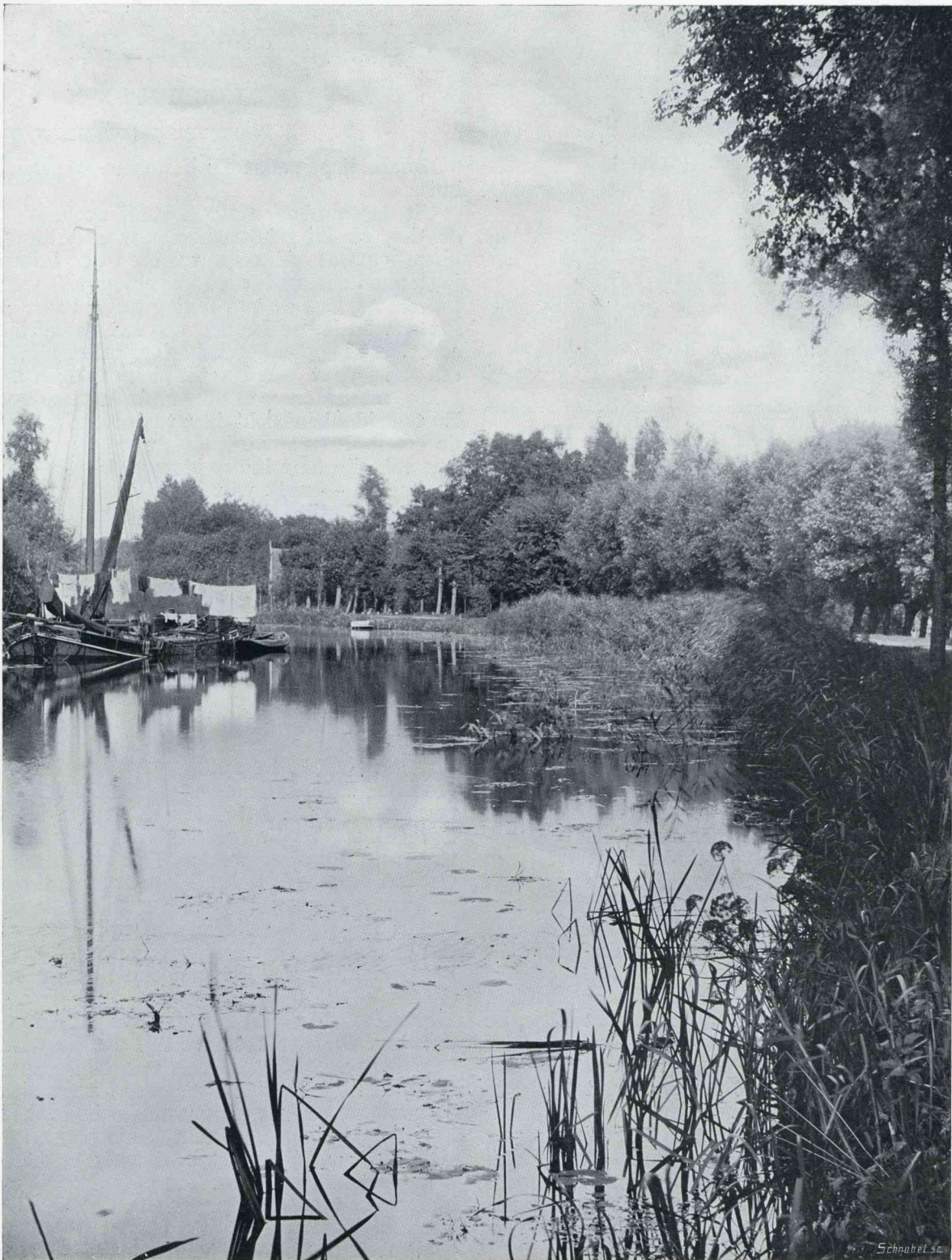

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 28

ZATERDAG 11 JULI 1931

AAN HET GEIN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

AAN HET GEIN (ILL.)	BLZ. 325
DE JONGE HORATIUS DOOR RITA (16)	BLZ. 326
DE VOORMALIGE ABDIJ VAN VILLERS (GEÏLL.), DOOR DR. J. WACKIE EYSTEN	328—329
BOHEMSCHE BURCHTEN EN BURCHTHEEREN (SLOT) (GEÏLL.) DOOR W. VALK	BLZ. 329—331
DE FAEROER (GEÏLL.), (V. VOGELLEVEN, SLOT), DOOR F. WASCHNIUS	BLZ. 331—332
HOE IS HET HEELAL GEBOUWD? (X. WAT ZAL DE TOEKOMST BRENGEN? DE AARDE IS SLECHTS EEN NIEUWELING IN DE OPEENVOLGING DER EEUWEN) (SLOT), DOOR SIR JAMES JEANS	BLZ. 332—333
HET RILA-KLOOSTER IN BULGARIJE (GEÏLL.), DOOR J. C. DE VRIES	BLZ. 333—334
BRIEVEN UIT HOLLAND (I. AMSTERDAM), DOOR DR. ALFRED HACKEL	BLZ. 334—335
MOUNT RAINIER (GEÏLL.), DOOR A. P. E.	BLZ. 335—336
DE VOORTEKENEN VOOR DE REGEERING VAN CZAAR NICOLAAS II, DOOR J. v. D. H.	BLZ. 335—336
VARIA, DOOR C.	BLZ. 336

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE JONGE HORATIUS

16)

DOOR RITA

DICK gaf als zijn meening te kennen, dat ook voor Horace wel eens de dag zou aanbreken, dat hij al de verrukkingen en al de smarten zou kennen, die onvermijdelijk verbonden waren aan het kennen van zoo'n lief meisje als Ada.

Plotseling ging er voor Horace een licht op. Hij bleef staan en keek Dick aan. „Je wilt toch niet zeggen, dat je verliefd bent op dat meisje?”

En de verlegen en blozende jonkman erkende, dat dit inderdaad het geval was. Het was zijn eerste liefde. Het was vreeslijk en heerlijk, afschuwelijk en verrukkelijk; het was zoo veel en zoo tegenstrijdig in zich zelf, dat Horace de poging opgaf het te begrijpen en zijn vriend over zijn vreugde en smarten liet praten, zonder hem in de rede te vallen. De smarten schenen te overwegen. Het thema was nieuw en geschikt om er over uit te weiden. Dus weidde hij uit en Horace luisterde en zij zeiden al de dwaasheden, die reeds zoo vaak gezegd zijn en kenden de verrukkingen, die iedere Adam ondervindt als de tijd van slapen voorbij is en hij bij den eersten dageraad de schoonheid ziet van haar, die voor hem de Eva zal zijn.

Voor Horace waren deze ontboezemingen een openbaring. Dat Dick — de luchthartige, de plager, de gedachtelooze, de onpoëtische Dick — een meisje zoo kon aanbidden, was niet veel minder dan tooverij. Want hij ontdekte al spoedig dat de naam niet veel beteekende — een mantel om de personificatie van schoonheid te omhullen.

Volgens Dick was zij een schoonheid; haar haar, haar oogen, haar gestalte waren die van een godin en onvergelyklijk. Maar bovenal, zij had hem toegestaan te hopen. Volgens hem had hij een anderen leerling, die nu de school verlaten had en te Oxford studeerde, uit haar gunst verdrongen.

„En hoe oud is zij?” vroeg Horace, toen Dick een oogenblik zweeg.

„Zeventien. Een volwassen meisje dus”.

„Maar ben je werkelijk wat de dichters noemen, „verliefd” op haar?” vroeg Horace nieuwsgierig.

„Ben ik niet al een uur lang bezig je dat te vertellen?” riep Dick uit. „Natuurlijk ben ik verliefd op haar. En als ik een positie heb, ga ik met haar trouwen. Dat duurt nog 3 of 4 jaar, maar zij heeft beloofd op mij te wachten”.

„Trouwen!” Horace lachte niet vaak, maar bij zoo'n uit-

gezochte grap barstte hij in lachen uit. „Jij trouwen! Dat zal prachtig worden!”

„En waarom zou ik niet trouwen? Als je niet ophoudt met dat idiote gelach, krijg je een draai om je kop”.

„Nu, ik zou denken dat zij — Ada bedoel ik — jou eerder een draai om je kop moest geven, als je je zoo bespottelijk maakt om haar ten huwelijk te vragen!” zei Horace met de heerlijke openhartigheid der jeugd. „Iemand gaat toch niet trouwen voor hij een beroep heeft of een inkomen en een huis enz.! Ja, liefde, dat is heel wat anders!”

Dick keek uit de hoogte glimlachend op hem neer. Natuurlijk was dat heel wat anders! Wie zou er aan denken Pegasus voor een boerenkar te spannen of een Eolische harp met gewone snaren te bespannen?

„Jij kunt onmogelijk met ons meevoelen”, zei hij, „daar ben je nog te jong voor. Maar de tijd zal komen dat je zult weten wat ik gevoel en er spijt van zult hebben, dat je mij zoo weinig sympathie hebt betoond”.

HOOFDSTUK X

VOORBEELDEN WEKKEN

Horace liep, nadat Dick was weggegaan, langzaam naar huis.

Uit den aard der zaak dacht hij na over de ongewone confidenties, die hij gehoord had en waaruit bleek, welk een wijde klove er was gekomen tusschen den luidruchtigen schooljongen en den verliefden jongeling. Dick was niet langer een jongen. Hij had de verrukking gekend van de eerste kus en het geheim leeren kennen van het maagdelijke hart. Voetbal en cricket hadden hun bekoring verloren. En dat alles omdat een meisje, dat Ada heette, blauwe oogen had!

Hoe meer Horace er over nadacht, hoe dwazer hij het vond. En toch klonken Dick's laatste woorden hem waarschuwend in de ooren. Eens zou ook hij het groote geheim leeren kennen, zou ook zijn hart luider kloppen bij het zien en hooren van een meisje — welk wist hij niet. Zij was nu nog voor hem verborgen; stilte en mysterie omhulden haar, maar zij bestond en wachtte op hem om, als de Prins in het sprookje, haar door zijn tegenwoordigheid uit den slaap te wekken.

Hoe wonderlijk en hoe onbegrijpelijk was dit alles! Hij had bijna gewild, dat Dick zijn confidenties voor zich had gehouden en hem geen blik door die geopende poort had laten slaan.

Hoe konden twee jaren verschil in leeftijd zooveel verschil maken?

Zoo liep de jeugdige wijsgeer langzaam door den milden zomeravond en over de in maanlicht badende weiden. Dus dat was het einde! Al de filosofie en al de wijsheid en al de vroolijke, onbesuisde onverschilligheid van den man, zij allen voerden hem tenslotte naar de vrouw. De wijze goden der oudheid hadden dit geweten; de schikgodinnen hadden daarvoor hun draad gesponnen. Het gansche heelal was op die wet gebouwd en niemand kon haar ontkomen!

Thuis gekomen, ging hij dadelijk naar zijn kamer; alleen bracht hij zijn moeder den gebruikelijken nachtkus. Doch zij was teederder en eerbiediger dan anders. Ook zij was een verpersoonlijking van dit goddelijke in de vrouw. Aan haar dankte hij zijn bestaan.

Slapeloos bleef hij op zijn sponde den nieuwen dag afwachten. Onbewust voelde hij, dat de wereld van gisteren voor hem voorbij was. Een toevallig gesproken woord had het zaad uitgestrooid. Vroeger of later zou het gedijen onder de zon van een wonderbaarlijken invloed. Hij had er geen flauw begrip van, hoe dichtbij die invloed was. Toen de dag aanbrak, viel hij in een lichten slaap, door allerlei zonderlinge dromen gestoord. Toen hij daaruit ontwaakte, dacht hij het eerst aan het genot van een bad in de rivier. Snel kleedde hij zich aan en liep reeds in den frisschen glans van dag en dauw en heerlijken zonneshijn, toen de helft der menschheid nog lag te slapen.

Geen beter geneesmiddel voor geestelijke vermoeidheid of opgewondenheid dan de koele omhelzing van het water, — het heerlijke erin duiken, het triomfantelijke naar boven komen, het snelle klieven van het natte element met forsche slagen van het lenige lichaam.

Toen Horace weer aan land kwam, voelde hij zich als herboren. De visioenen en verbeeldingen van den nacht kwamen hem als iets ongezonns voor. Die heerlijke wereld van goud en groen, van licht en schaduw, die schoone aarde

met haar zang en haar zonlicht oefenden weer hun oude bekoring op hem uit. Hij voelde zijn lichaam gezond, zijn hart licht. De heerlijke geuren van knop en bloem, het gezang der vogels, alles sprak tot hem in een bekende taal. Hij genoot van zijn jeugd en terwijl hij de druppels van zijn lichaam schudde, begon hij onwillekeurig te zingen.

Uit de verte werd de melodie beantwoord en de tekst vervolgd. Toen herinnerde hij zich, waar hij die woorden het eerst had gehoord. Snel wikkelde hij zich in een veelkleurigen badmantel en riep de stem toe: „Ik heb al gezwommen. Je kunt wel hier komen”.

Mehatabel kwam naderbij. Ze zeiden elkaar nooit plechtig goedendag. Zij begon dadelijk te spreken. „Wat ben je al vroeg op pad! Laten we samen gaan roeien, hè? Wat was je on aardig gisterenavond; je hadt wel met me mee kunnen gaan in plaats van Mr. Lawrence te sturen”.

„Je zei, dat we nare jongens waren”, antwoordde Horace. „Natuurlijk wilden we je toen ons gezelschap niet opdringen”.

„Maar ik meende het niet”, zei ze berouwvol. „Tenminste ik bedoelde het niet tegen jou. En toen ik thuiskwam, was jij uit. Ik kon den heelen nacht niet slapen, omdat ik bang was dat je kwaad op me was”.

Verbaasd keek Horace op. Hij vond die openhartige erkenning van zijn macht zeer vleiend.

„Kwaad! Geen oogenblik”, zei hij; „ik wist niet dat het al zoo laat was. Dick en ik raakten aan het praten —”.

De herinnering aan dit gesprek deed hem aarzelen. Hij sloeg zijn oogen naar de hare op; wat leken zij groot en zacht en mooi onder de schaduw der boomen. Zou Ada ook zulke oogen hebben?

„Praten — natuurlijk heeft hij gepraat!” zei ze minachtend. „Dat is zoowat het eenige wat hij kan. Wanneer gaat hij naar zijn regiment?”

„Hij is nog niet eens ingedeeld”, lachte Horace. „Waarom spreek je zoo streng over hem vanmorgen? Ik dacht, dat je hem nog al knap vond”.

„Och, hij is niet leelijk”, gaf zij toe. „Maar ik vind, dat een man niet knap behoeft te zijn; het maakt hem maar verwaand”.

„En hoe ben je opgeschoten met Lawrence?” vroeg de jongen, terwijl ze naar het bootenhuis liepen. „Je vond hem zeker niet naar?”

„Nee, hij was heel aardig”, zei ze. „Wij hebben over een heeleboel dingen gebabbeld”.

„En was hij het vaak met jou eens?”

„Nu ja, tot op zekere hoogte. Maar ook hij kon niet ver genoeg teruggaan tot het begin, om mij tevreden te stellen”.

„Komt het er eigenlijk wel zoo heel erg op aan?” zei de jongen, met een blik naar den blauwen hemel en de schitterende zon. „Het leven is aangenaam en de wereld is mooi; en ongetwijfeld zijn wij geschapen om ervan te genieten”.

„Als je zoiets bij ons in Cornwall zou zeggen”, zei het meisje, „zouden ze zeggen dat de duivel reeds op je loert. Ze zouden over je ziel praten en je waarschuwen voor het hellevuur, dat je wachtte”.

„Welnu, wij zijn niet in Cornwall”, zei Horace, „en het is zonde om zoo'n mooien ochtend te bederven met het praten over al die narigheden. Laten we naar zee roeien. Het is nog geen 6 uur en we hebben nog best den tijd voor het ontbijt”.

„Mij goed”, gaf zij toe. „Weet je, Mr. Lawrence zei dat ik heel goed kan roeien”.

„Dan kan je ook, voor een meisje”.

„Wat zeg je dat uit de hoogte! Alsof meisjes niet alles wat ze willen even goed kunnen doen als jongens”.

„Daar kun jij niet over oordeelen”, zei hij. „Jij bent anders dan andere meisjes, als alles waar is wat je me van de school verteld hebt”.

„O ja, waar is het zeker. Nare katten waren het. Laten wij nu van wal steken, Horry en hard roeien. Ik voel me electricisch geladen vanmorgen en ik wil de electriciteit eruit werken!”

Voortgedreven door hun sterke jonge armen en krachtige spieren vloog de boot over het water. Onder neerhangende takken en langs dicht begroeide oevers; over den breeden stroom en over de blauwe, lieflijke baai, door den glans van het koren en het duister van de schaduw dreven zij naar de breede, diepe zee en daar rustten zij een oogenblik op hun riemen en keken elkaar in het lachende gezicht, trotsch om wat zij volbracht hadden.

„Heb je geen horloge bij je?” vroeg zij, begeerig om precies den tijd te weten. „Maar ik ben er zeker van, dat wij het vandaag in 20 minuten hebben gedaan”.

„Dat geloof ik niet”, zei hij. „Ik zou eerder denken 25. Maar wat een heerlijke ochtend is het toch!”

Diep haalde hij de koele lucht in zijn longen. Zij had haar hoed op de bank geworpen en de zeewind speelde met haar losse, dikke krullen. Ongeduldig wierp zij ze achteruit. „Wat is haar toch lastig”, riep ze uit.

De jongen keek naar haar lange, wuivende haren, waarop het zonlicht gouden strepen trok.

„Je haar is prachtig”, riep hij plotseling uit.

Zij keek hem aan met oogen, groot van verbazing.

„Allemachtig Horry! Stel je voor, dat jij daarop let! En wat het mooie betreft, wou ik, dat jij het iederen morgen en avond moest uitborstelen, dan zou je er anders over denken”.

„Zal je dan nooit eens over je zelf gaan denken zoals andere meisjes aan zich denken?” vroeg hij. „Ik bedoel hoe je eruit ziet en — zoo meer?”

„Wat bezielt je vanmorgen?” riep zij uit. „Alsof ik ooit zoo dwaas zou zijn om mij voor een spiegel te gaan optooien! En jij zou de eerste zijn, om er mij om uit te lachen”.

„Dat zou ik niet”, zei hij, „ik zou niet lachen. Je zult toch spoedig aan dergelijke dingen moeten gaan denken”.

„Ja, natuurlijk, als ik aan het tooneel ben. Ik weet heel goed, dat een actrice er zoo mooi mogelijk moet uitzien. Maar dat zal nog jaren duren”.

Ze zuchtte en boog haar mooi hoofdje over het zachtjes voortkabbellende water.

„Wat schijnt men lang jong te zijn”, zei ze spijtig.

„Dat zal je niet zeggen als je volwassen bent”, antwoordde Horace. Hij keek haar scherper aan dan hij ooit gedaan had en vergeleek haar in gedachten met de Ada, waarvan hij zooveel had gehoord.

„Ik zou jullie wel eens naast elkaar willen zien”, zei hij, plotseling zijn gedachten luid uitsprekend.

„Wie bij elkaar zien?” vroeg zij snel.

„Och, ik dacht maar aan — aan een ander meisje, waarover ik heb hooren spreken”.

Zij keek hem met verbazing en eenig misnoegen aan. „Stel je voor!” riep zij uit. „Jij, die aan meisjes denkt in plaats van aan Caesar en Cicero en Vergilius en al die andere ouë knullen. Wie is het?” vroeg zij even later.

„Zij heet Ada”, antwoordde Horace. „Vind je het niet een mooien naam?”

„Kinderachtig!” zei ze kwaad. „Waar heb jij haar ontmoet — hoe ziet ze er uit?”

„Ik heb haar nog niet ontmoet”, antwoordde de waarheidsliebende Horace, die nog nooit van jaloezie had gehoord.

Haar gezicht verhelderde. „Wat bedoelde je dan, toen je zei dat je ons naast elkaar wou zien?”

„Welnu”, zei hij, „Dick heeft mij over haar gesproken. Hij heeft haar leeren kennen”.

„O, als ze een van de schoonheden van Dick is, interesseert ze mij niet. Je weet, wat wij van soldaten gezegd hebben”.

„Ik weet, dat je ze een paar dagen geleden hoogelijk geroemd hebt en nu deugt er niets aan ze”.

Zij lachte. „O, toen wou ik je maar plagen. Ik meende het niet echt. Ik zou nooit met een soldaat willen trouwen! Ik zou het vaste idee hebben, dat ik hem niet verder kon trouwen, dan ik hem zag. Ik ben vreeselijk jaloersch”.

„Werkelijk?” Weer keek hij haar onderzoekend aan.

„Ja. Als ik van menschen houd — moeten zij heelemaal van mij zijn; al hun liefde, al hun gedachten. Het is misschien heel vreeselijk, maar ik kan er niets aan doen. Gelukkig houd ik niet van veel menschen; ik geloof maar van twee in de heele wereld. Ik kan mijn genegenheid niet in kleine stukjes links en rechts verdeelen”.

„Wie”, vroeg hij plotseling, „zijn die twee gelukkigen?”

„Je moeder”, zei ze — en toen keken haar mooie, openhartige oogen vlak in de zijne — „en jij, natuurlijk, Horry”, voegde zij er zachtjes bij.

Die blik scheen hem pal in het onschuldig hart te treffen. Het wonder van land en zee en de schoonheid van den ochtend en het kloppende leven der jeugd openbaarden zich aan hem. Al wat die laatste weken hadden beteekend, werd hem plotseling duidelijk. Zij keken elkaar in het gelaat, verheugd en half bevreesd door de betooverende stilte om hen heen.

(Wordt vervolgd)

DE VOORMALIGE ABDIJ VAN VILLERS. HET REFECTORIUM

DE VOORMALIGE ABDIJ VAN VILLERS

DE geestelijke orde der Cisterciënsers, een afdeling van de Benedictijnerorde, verkreeg dezen naam naar het klooster Cistercium (Citeaux) bij Dijon, in 1098 door den H. Robert gesticht. Tot haar verspreiding door Europa droeg veel bij de persoonlijkheid van den H. Bernardus, de strenge opvolging van den regel en het bewerken van den bodem. Op het toppunt van haar macht en aanzien stond de orde in de twaalfde eeuw, toen zij aan de Kerk en aan den Paus gewichtige diensten bewees en daarom belangrijke privilegiën, zooals vrijdom van tienden, verkreeg. De orde der Cisterciënsers heeft meer dan eenige andere meegewerkt om den Romaanschen bouwstijl te ontwikkelen en ingang te doen vinden, in de 12de en de 13de eeuw. In overeenstemming met hun streven om den vroegeren eenvoud en soberheid in het leven der monniken te herstellen — waarvoor in het bijzonder hun groote leider Bernhard van Clairveaux zich beijverde — was hun strijd tegen de praal en weelde in de bouwkunst, vooral tegen de overdadige „heidensche” ornamentiek, de veelkleurige beschilderingen en de gekleurde vensters en tegen den rijkdom in architectonische en decoratieve versieringen in ruimen zin. Hun eigen bouwwerken, waarvan er vele en zeer mooie in alle landen worden aangetroffen, vormen een opvallende tegenstelling met de schitterende werken in den overgangsstijl. Zij missen torens en hebben meestal slechts een kleinen „dakruiter”, tot het ophangen van de klokken bestemd. Een van de meest imposante gebouwen, door deze orde opgericht, was de abdij van Villers aan de tegenwoordige spoorlijn Leuven—Charleroi, waarvan nog slechts een ruïne over is; zij ligt op vijf minuten gaans van het station Villers-la-ville. Deze abdij heeft drie belangrijke perioden in haar bestaan gekend: die van de hoogst nederige en eenvoudige stichting, die van grooten bloei en ten slotte die van verval. In den aanvang der twaalfde eeuw waren een twaalfstal Cisterciënsers, onder leiding van broeder Laurens, in Brabant zoekende naar een plaats om een kleine kapel en tevens een onderkomen voor

zich te stichten; zij vonden die ter plaatse, waar zich nu de ruïne bevindt; in 1147 ontvingen zij een bezoek van den H. Bernardus, die op een preektocht in deze streken was en van dat jaar dateert de eigenlijke stichting. Paus Eugenius III (1145—1150) verleende haar een bul en van toen af nam de abdij in bloei toe; een fraaie kerk, een klooster en ruime huizingen werden er gebouwd en de abdij ontving ontelbare, veelal kostbare, geschenken; de abt kreeg een paleis tot zijn bewoning. Een schrijver uit dien tijd (1606) zegt: „Elle est l'honneur de notre Brabant, l'asile de la religion, la séminaire des vertus, la fille ainée de Clairveaux, (waar Bernardus in 1115 zijn beroemde abdij had gesticht), la proche parente de Citeaux, une heureuse colonne de l'ordre de Saint Benoît. Rameau fécond planté dans le Brabant par les mains de Saint Bernard et arrosé par lui”. Het toppunt van den bloei der abdij valt in het eind der zeventiende en het begin der achttiende eeuw; tot 1793 bedroegen de jaarlijksche inkomsten acht millioen francs; de abdij bezat 99 hofsteden, en daar zij geen 100 mocht bezitten, werden de bestaande voortdurend vergroot en verbeterd. Het geheele complex besloeg 11 H.A. gronds en het paleis was een waarlijk vorstelijke verblijfplaats. Het geheel behoorde tot het diocees Luik. De Fransche Revolutie maakte een eind aan haar glorie; de Republiek verkocht de abdij aan een speculant, die al het lood, ijzer, koper en wat meer van waarde was, weghaalde en verkocht, om van de opbrengst de koopsom te betalen! Binnen den rondgaanden muur, die het gebouwencomplex omgaf, bevinden zich, afzonderlijk, de overblijfselen van den ouden molen met bijgebouwen, vermoedelijk het eerste abdijgebouw en dus het oudste gedeelte, (thans tot hotel ingericht). Treedt men de eigenlijke ruïne binnen, dan ziet men links het vers door Victor Hugo bij zijn bezoek aan de abdij op een der muren geschreven:

VENI, VIDI, VICI.

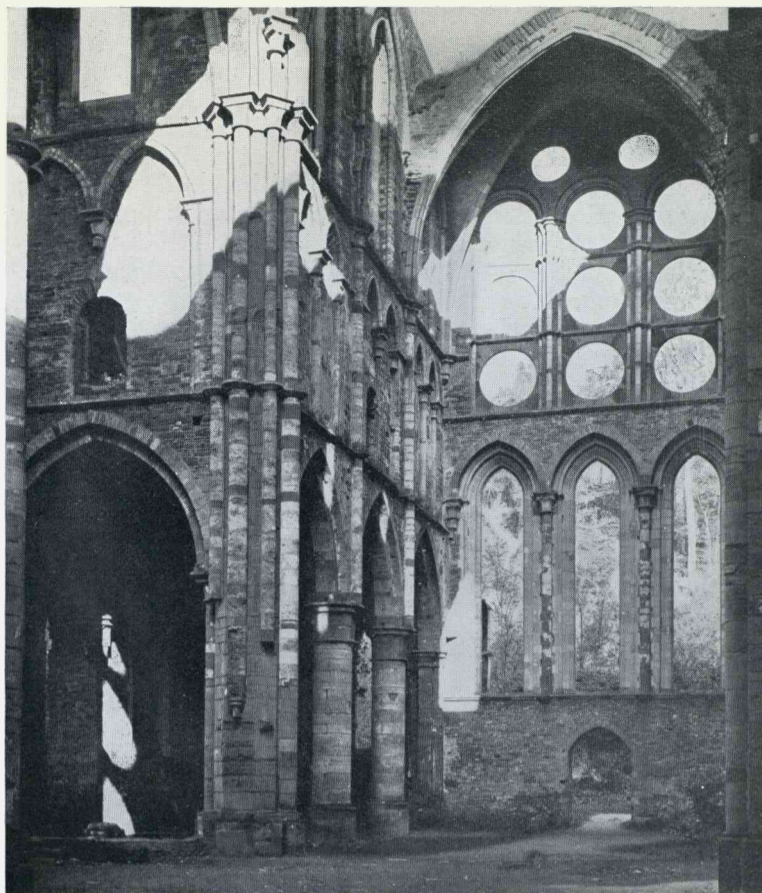
O fats! sots parvenus! ô pitoyable engeance
Qui promenez ici votre sottie ignorance
Et votre vanité;

Cessez de conspuer cette admirable ruine
En y bavant vos noms qui, comme une vermine,
Souillent leur majesté.

Links van den langen corridor treft men het vroegere paleis aan, rechts den mooien, ruimen tuin van de abdij, mede bestemd voor voorname gasten. Als men de „cour” gepasseerd is komt men eerst aan het refectorium, de eetzaal, een mooie rechthoekige bouw uit de dertiende eeuw, in den stijl van het overgangstijdperk, met hooge, breede vensters, twee aan twee vereenigd door een oeuil-de beuf er boven. ☞ Het klooster dateert uit de XIVe, XVe en het begin der XVIe eeuw en is in den Gothischen stijl gebouwd. Hierin bevindt zich het graf van Ferdinand vicomte Gobert d'Aspremont, veldmaarschalk, in 1708 overleden, onder een oud Romaansch venster. ☞ De kerk is met het klooster verbonden en ook in hooge mate beschadigd; zij is tusschen 1240 en 1272 gebouwd in den vorm van een latijnsch kruis, 91 M. lang, in de transepten 42 M. breed en behoort slechts ten deele tot den overgangstijd, n.l. door haar voorportaal, transepten en absis. Het gebouw, dat in 1886 voor een groot deel instortte, bevatte tweemaal drie kapellen aan weerszijden van het koor, een bouwtrant veel door de Cisterciënsers toegepast. In het koor werden Hendrik II (overl. 1248) en Jan III (overl. 1355), beiden hertog van Brabant, begraven. ☞ De oude brouwerij, mede uit den overgangstijd, is ook zeer bezienswaardig; zij behoort tot het oudste gedeelte — Romaansch, dertiende eeuw — en bestond uit een ruime gewelfde zaal, door twee rijen cilindrische kolommen in drie deelen verdeeld. ☞ Jaren geleden werd de „cour d'honneur” misbruikt, door haar als dans- en muziekgelegenheid voor het Brusselsche publiek te gebruiken; gelukkig is hieraan een einde gemaakt; naast deze cour bevindt zich het „Quartier du dernier abbé”, gebouwd door dom Cloquette. ☞ Op het kerkhof vindt men geen enkel grafsteente meer; slechts treft men er een marmeren plaat aan, bevestigd tegen den buitenmuur van de kerk waarop (in het latijn) „De Mont de Garenne is waarlijk een heilige berg omdat er een groot aantal heiligen begraven zijn, volgens verklaring van Hendrik II. hertog van Brabant”. (De Mons Sanctus — heilige berg — of Robermont wordt ook wel Mont de Garenne genoemd). ☞ Een vrij steile trap voert naar de kapel van Notre-Dame-de-Montaigu, vanwaar men een prachtig uitzicht heeft op de ruïne; deze kapel werd in 1651 door den abt Henrion gebouwd en draagt het opschrift: „Post tenebras spero lucem”, het devies van de abdij. ☞ Op den top van den Robermont bevinden zich de overblijfselen van de beroemde kapel, omstreeks 1250 opgericht ter eere van den H. Bernardus en herbouwd in 1715; een opschrift:

BernarDo
et ILLIBatae VirgInI
SaCrUM

herinnert aan dit feit. ☞ Bij deze kapel ziet men de fundamente van den cirkelvormigen muur, die den „wonder-eik” omving, welke omstreeks 1697 door den bliksem vernield werd; volgens de legende zou deze eik opgegroeid zijn uit den stok, door den H. Bernardus bij zijn vertrek uit de abdij geplant. ☞ De spoorlijn Leuven—Charleroi, doorsnijdt op twee plaatsen den ouden enceintemuur, die 1,5 K.M. lang en 4 à 5 M. hoog was en loopt ook door den vroegeren, „jardin de l'abbé et des hôtes”. ☞ Binnen deze enceinte bevinden zich het paleis, het klooster, de woon-, eet- en slaapvertrekken, de tuinen, de logeervertrekken voor gasten, rijke en voorname, arme en behoeftige, de tuinen, waaronder één voor het kweken van geneeskundige planten, een huis tot verpleging van leprozen, het kerkhof, administratielokalen en zelfs een gevangenis. ☞ Langs en gedeeltelijk onder de abdij door loopt de Thyle, een zijriviertje van de Dyle. ☞ Twee fraaie poorten, één ten oosten: de porte de Namur, en een ten westen: „de porte de Bruxelles, gaven toegang tot de abdij. ☞ Jarenlang lag de ruïne verwaarloosd, bedekt met struikgewas en anderen plantengroei, doch sedert de Belgische Staat eigenares van het monument werd is al het onkruid, sedert 1893, opgeruimd en is de merkwaardige ruïne in behoorlijken staat gebracht; de architect Licot heeft in dit opzicht groote verdienste gehad en te zijner eer werd in 1907 in den kloostertuin een monument opgericht met het opschrift: „A Charles Licot, architecte-archéologue. (1843—1903)”. Thans is een bezoek aan de interessante overblijfselen van de eens zoo machtige abdij de moeite overwaard. DR J. WACKIE EYSTEN

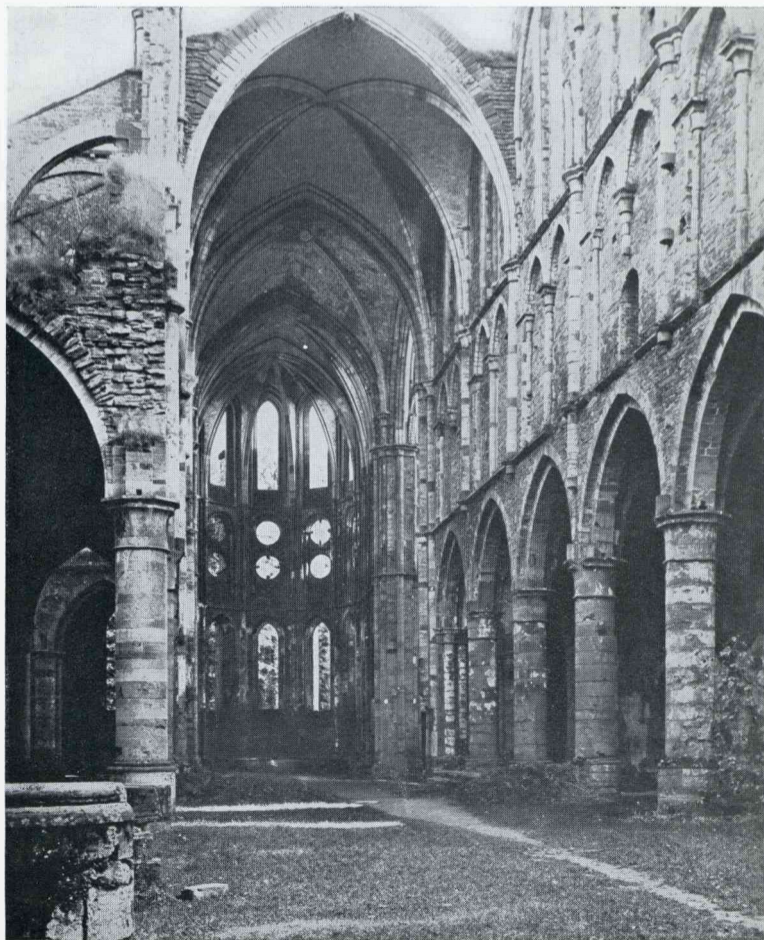

DE VOORMALIGE ABDIJ VAN VILLERS
TRANSEPT DER KERK

Boheemsche burchten en burchtheeren

(Slot)

LATER woont hij de kroning bij van Maximiliaan II tot koning van Hongarije en verwerft dan wegens diens hoogachting den titel Burggraaf van Bohemen. Als hij in 1576 op den Poolschen Rijksdag verschijnt, wil men hem tot koning kiezen. Maar de beminde staatsman dankt voor die eer; het leven te Krumau is hem te

DE VOORMALIGE ABDIJ VAN VILLERS
HET INWENDIGE DER KERK

1) E. Coulon. — L'église de l'ancienne abbaye de Villers.

genoegelijk. De weelde hier tentoongespreid grenst aan het ongelooflijke. De sommen, die Willem v. Rosenberg uitgaf bij gelegenheid van zijn vier huwelijken, gaan alle perken te buiten. Doch het was een goede tijd voor Krumau, want Willem van Rosenberg was mild voor zijn onderdanen. Hoe deze over hun heer dachten leert de volgende historie. Het Italiaansche vorstengeslacht Orsini beweerde familie te zijn van de Rosenbergers en stelde prijs op kennismaking met den Croesus van Bohemen. Willem ontving de Italianen hartelijk, doch liet op al zijn bezittingen door ambtenaren vertellen, dat bloedverwanten der Rosenbergers oude rechten kwamen opeischen en dat alle burchten in handen der Orsini kwamen, als niet binnen acht dagen de waarde der burchten in baar geld werd neergeteld. Maar de kas was leeg en het lag dus aan de onderdanen of de oude Heer al of niet door een nieuwen zou worden vervangen. Wie zijn geld wilde leenen zou het later eerlijk terugkrijgen. De ambtenaren hadden het spoedig druk met geld innen en ontvangstbewijzen schrijven. Vier groote kamers van het slot lagen binnen eenige dagen vol geld. Willem bracht zijn gasten eerst in deze vier kamers en daarna in de schatkamer der Rosenbergers. Hier lag het goud, dat de bergwerken oprachten. Men zag er o.m. 6 levens-groote pauwen van goud, met edelsteenen rijk bedekt en vol goudstukken. De gasten konden hun oogen niet gelooven en wisten niet wat zij ervan moesten denken, toen hun gastheer zei: „Slechts de schatten in den toren zijn van mij; de rest is van mijn onderdanen. Maar meer dan alle goud is mij de liefde van die onderdanen waard”. Het geld werd nu teruggegeven en het volk

kreeg een vroolijken dag. Op den duur kon het zoo te Krumau niet doorgaan en de burchtheer, die in bezuiniging geen prettige uitkomst zag, trachtte zijn inkomsten op allerlei wijzen te vermeerderen. Zoo probeerde hij den keizer te overreden hem het klooster „Goldenkron” te schenken en ook heeft hij zich bezondigd aan bevordering der alchemie. In 1574 kwam zekere Hirschberg naar Krumau. Hij zei, dat goud op een alleen hem bekende wijze bewerkt, in de aarde groeide als een vrucht. De slotheer gaf goud; Hirschberg stopte het onder den grond en begoot 't gouden zaadje met vreemde mengsels. Des 's nachts haalde de alchemist op eigen houtje den oogst binnen en den volgenden morgen wist Willem hoeveel hij weer armer was geworden. Latere alchimisten deden het weer anders, maar de pogingen om goud te doen maken hebben Willem volgens schatting 8 millioen gulden gekost. Zijn schuld steeg zoodanig, dat hij de bezittingen met 1 milliard, 600.000 gulden moest bezwaren. Maar toen hij op het Prager slot kinderloos stierf was er nog geld genoeg voor een lijkstaatsie, zooals Praag er nog niet had gezien. Zijn broer en opvolger Peter Wok was de laatste der Rosenbergers. Zuinigheid was ook zijn grootste deugd niet. Hij behoorde tot de „Boheemsche broeders”, maar gedroeg zich niet als een brave broeder. Op zijn slot Wittingau hield hij een harem van 16 geliefden en een molenaarsdochter zwaaide er den scepter. Bij feesten kregen burgervrouwen met haar dochters soms een uitnoodiging en dan ging het op den burcht iets minder dan

burgerlijk toe. Op ouderen leeftijd overvielen den burchtheer wel eens vlagen van waanzin en de besluiten, die hij dan nam, droegen daarvan het stempel. Dat Wok van Rosenberg in zijn hart geen slecht mensch was, blijkt echter wel daaruit, dat de beul elders moest wonen, opdat dwaze besluiten tijdig konden worden vernietigd. Ook zorgde hij goed voor de armen, hoewel de toestand van zijn geldmiddelen zoo langzamerhand te wenschen overliet. Zelfs moest hij Krumau aan Keizer Rudolf II verkoopen. Nu beschouwde Wok dit niet als een groote ramp, want in Krumau was het Jezuïeten-seminarium, dat zijn broer daar gesticht had, hem een doorn in 't oog. Na zijn dood hield men, ondanks tegenwerking der geestelijken, te Wittingau een plechtige begrafenis. Overeenkomstig den laatsten wensch van den gestorvene bracht men hem in den familiegrafkelder te Hohenfurt en deed den toegang dicht metselen, opdat na den laatsten Rosenberger hier niemand meer zou binnenkomen. Volgens een sage zouden de Rosenbergers niet in doodkisten rusten, doch op stoelen zitten. Toen in 1902 een verzakking van het hoogaltaar in de kerk te Hohenfurt tot restauratie leidde, maakte men in het gewelf van den grafkelder een ruimte, die groot genoeg was om een man door te laten. Behalve de fraaie

metalen doodkist van Peter Wok had hij slechts twee andere doodkisten. Aangezien een groot aantal Rosenbergers te Hohenfurt bijgezet zijn, vermoedt men het bestaan van een tweeden grafkelder. Wij keeren naar Krumau terug. Rudolf II was dus nu bezitter. Dat hij den burcht goed deed onderhouden is niet te verwonderen, want 's keizers liefde voor de kunst is algemeen bekend. Juist

BOHEEMSCHE BURCHTEN EN BURCHTHEEREN. DE HRADSCHIN TE PRAAG

die genegenheid bracht hem in kennis met den bestuurder van de Prager kunstverzamelingen en via dezen leerde hij diens dochter kennen. Zij schonk hem een zoon, Don Julius genoemd. Voor hem nu bestemde de keizer Krumau. Hij was een slecht mensch. Nog wijst men U het dichtgemetselde venster, waaruit hij eens een burgerdochter in de Moldau wierp. De keizer veroordeelde zijn 23-jarigen zoon wegens deze en een andere misdaad tot de doodstraf, maar vóór deze kon worden voltrokken, overviel één der slot-dienaren den onverlaat in het bad en maakte een einde aan diens schandelijk bestaan. Tijdens de regeering van Rudolf II stond Bohemen in het teken van den godsdienststrijd. Toen de wankelmoedige heerscher geen kans zag zich te handhaven wilde hij Bohemen aan een neef, den Bisschop van Passau, overlaten, maar 's keizers broeder Matthias wist dit te verhinderen. Hij had evenwel niet kunnen voorkomen, dat Passauers Zuid-Bohemen binnendrongen en de stad Krumau plunderden. Matthias, eenmaal heer geworden, toonde zijn goeden wil door de stad achterstallige belastingen kwijt te schelden, maar toen een paar jaar later Krumau het toneel van een vreeselijken strijd tusschen Protestanten en Katholieken werd, geraakte de stad opnieuw diep in de schulden. De Katholieken zegevierden en het gevolg was, dat gedurende den Dertigjarigen Oorlog Krumau de verzamelpplaats der keizerlijke troepen werd. De meest beroemde veldheeren als Buquoy en Wallenstein vertoefden korter of langer op het slot en beslisten daar hoe de oorlog verder gevoerd zou worden. Hun gastheer was in dezen

BOHEEMSCHE BURCHTEN EN BURCHTHEEREN
DE HRADSCHIN TE PRAAG

tijd een Eggenberger. Keizer Ferdinand had namelijk Krumau aan den Stiermarker edelman Johann Ulrich van Eggenberg geschonken. Zelfs benoemde hij dezen tot Vorst en later tot Hertog van Krumau wegens de groote diensten keizer en Katholieken bewezen. Men kan niet zeggen, dat Krumau tijdens den Dertigjarigen Oorlog veel heeft geleden, maar een bezoek van Beiersche en later van Zweedsche troepen deed het aantal inwoners toch tot 1000 slinken. Dat de stad vijf jaar na den Westfaalschen vrede twee maal zooveel inwoners telde, dankte zij vooral aan het goede bestuur van Johann Christiaan von Eggenberg. Deze Eggenberg huwde met een Gravin van Schwarzenberg. Beiden waren zeer kunstlievend en beijerden zich den burcht te verfraaien. ☞ Toen het geslacht Eggenberg uitstierf, kwam Krumau tengevolge van het zooveel genoemd huwelijk aan de Schwarzenbergers. Dit geslacht, dat tot op heden Krumau bezit, splitste zich in twee takken. Tot de jongste tak behoorde o.a. veldmaarschalk Karl van Schwarzenberg, de overwinnaar van Leipzig in 1813. Deze Schwarzenbergers kregen en bezitten nog den burcht Orlik. Zij hebben evenals hun verwanten veel gebouwd. Na den Wereldoorlog verloren de grootgrondbezitters veel land en moest menig pas begonnen werk stop worden gezet. Dat is erg jammer, maar men moet erkennen, dat de Republiek Tsjecho-Slowakije geen middel spaart om de bestaande kunstwerken te behouden en steun verleent, als daarvan enig resultaat kan worden verwacht.

W. VALK

DE FÆROER

V. VOGELLEVEN. (Slot)

VEELVULDIG zijn ook de alken (*alca torda*), zwemvogels ter grootte van een kraai; ze behooren tot dezelfde familie als de zeekoeten en wonen eveneens zoo maar op de rotsterrassen. Hun vleugels zijn klein in verhouding tot hun lichaam, ze vliegen vrij moeilijk en niet graag lang; daarom wonen ze liefst op de onderste terrassen van den vogel-

berg, even boven het bereik van de bij de rots omhoogslaande branding. Zij vliegen op een eigenaardige manier, als bij rukken, halve cirkels beschrijvend. ☞ Een buitengewoon mooie vogel is de Jan van Gent (*sula bassana*), van de familie van den pelikaan. Een meter groot kunnen ze zijn, met een vleugelspanning van twee meter. Ze doen denken aan ooievaars. Bliksemsnel storten ze uit groote hoogte naar de oppervlakte van de zee, als daar een visch naar boven komt, en zelden missen ze hun doel. Zoo zeker en handig de ouden zijn in hun vlucht, zoo onhandig in hun bewegingen zijn echter de jongen op het land. Vóór hun eerste jaar vliegen ze niet en lijken met hun sneeuw witte dons op levende dotten watten. De eenjarige zijn gespikkeld, de oude grijs of bruin. De vette jongen vangt men graag, ze zijn een lekkernij op een Færøsche tafel. ☞ Wil men de Jan van Genten in hun woonplaats opzoeken, dan moet men naar het noordwesten der Færøer, want alleen dáár, op eenige steile eilandjes ten westen van Myggenæs wonen ze. Een loonende tocht, een tocht naar een stuk woeste Færøsche natuur, waarvoor een geoefende bootbemanning noodig is, èn om het landen op Myggenæs, dat zelfs bij stil weer maar op op één plaats mogelijk is, èn om in de hevige branding, die hier zelfs op windstille dagen woedt, de eilandjes te bereiken. Is men op een golfkam zoo dicht mogelijk bij de rotsblokken gekomen, die vóór den steilen wand, waarvan ze eenmaal afgestort zijn, in het water liggen, — d.w.z. op 2 à 3 meter afstand — dan moet op het juiste oogenblik door hem die aan land wil een koene sprong op een glibberigen steen gewaagd worden, terwijl de boot tegelijk krachtig terugschieten moet, om niet te pletter geslagen te worden. Een ervaren klimmer moet bij de bijna niet te bestijgen rotswand omhoog — een levensgevaarlijke manoeuvre —; een touw heeft hij mee, dat hij, als hij boven is, naar beneden gooit; daarmee moeten wij omhoog. Onmogelijk is het gebleken ten behoeve van de vogelvangsters een touw of draad van metaal aan de rots vast te klinken, dat van blijvend nut zou zijn; de geweldadige winterbranding slaat alles weg; 150 voet omhoog slaat ze zeker, want de dikke laag witte guano op de rotsen bij de verblijfplaats van de Jan van Genten wordt er iederen winter weer afgespoeld. ☞ Eerst waren de Jan van Genten schuw, later hebben ze zich gemakkelijk laten pakken. De jongen waggelden onbeholpen, — grappige donzige wezens —; de halfvolwassenen oefenden zich in het vliegen, schoven naar den rand van de rotsmuur en half vallend, half vliegend wierpen ze zich naar beneden in zee — onbegrijpelijk, hoe ze weer boven moesten komen! De ouden waren krijschend aan het praten, spreidden hun vleugels uit, verhieven zich trotsch in de lucht. ☞ Een wonderschoon gezicht is het, zulke groote vogels in de vlucht, ooievaars, wilde zwanen en ganzen, en deze Jan van Genten! Men begrijpt ineens, met een zekere huivering, de heiligheid van die dieren, men begrijpt den diepen zin van het beeld van Parsifal met den gedooden zwaan. ☞ Dan weer terug naar Myggenæs, waar verder op de rotsen, buiten het bereik van de branding, het

Foto Leo Hansen

JAN VAN GENTEN-KOLONIE OP MYGGENÆS

plaatsje Myggenæs ligt met zijn 120 inwoners, die, als de winter- en voorjaarsstormen woeden, die noch landen noch wegvaren toelaten, van alles afgesloten zijn. Westelijk hiervan ligt een streek die bijna ondergraven is door de nesten der papegaaiduikers. Een halsbrekend rotspad voert naar een brug die 150 voet boven de zee ligt over de smalle kloof tusschen Myggenæsholm en het eiland Myggenæs; en ook deze brug heeft menigmaal van de branding, die steenbonken tot hiertoe omhoogwerpen kan, te lijden, — nog een stuk rotspad, en we zijn bij den kleinen vuurtoren, waar de bewoners ons bijna fantastisch klinkende verhalen vertellen van de kracht der elementen. Zij trakteren ons op vleesch van jonge Jan van Genten, brengen ons bij de beroemde Myggenæs-ossen, die zomer en winter buiten doorbrengen en zulk vet en lekker vleesch hebben. Zij vertellen ons van een albatros, die 34 jaren lang onder de Jan van Genten geleefd heeft, — ofschoon albatrossen anders alleen in de zeeën van het zuidelijk half-rond aangetroffen zijn. En eindelijk ook brengen ze ons tot bij het water, waar een kolonie zeezwaluwen (*Sterna arctica*) op hun lage pootjes lawaaiend heen en weer trippelen; sommige zijn zwart, andere wit, ze lijken op meeuwen. Boven op Myggenæs een prachtig wijd uitzicht! Naar

Myggenæsholm, met welig gras begroeid, — in de verte den vuurtoren, — de fantastische rotsblokken aan den voet van het eiland, — de menigte jonge Jan van Genten — de schuimende branding en het heerlijk wijde zeevlak! En dan de andere zijde de rotsen van Strømø en Vaagø, het bizarre Tindholm, en de vele naamloze punten boven de golven

uit. ☼ Toen wij Thorshavn weer naderden, hoorden wij van het strand het vroolijke, waarschuwendende „tututut“ van de strandekster (*littonia*), die daar rondstapt, naar wormen en schelpdieren zoekend. Ze is het symbolische dier voor de Færingers en hun vrijheidsstrijd, sinds Paul Nolsø (± 1800) in zijn politiek-satirisch „Vogellied“ haar de zaak van de arme onderdrukte vogels — waarmee hij zijn volk bedoelde — voeren liet tegen de roofvogels — de

Deensche beampten en monopoliehandelaars, — omdat de adelaar — de Deensche koning — die het goed met allen meent — ver weg is en niets van die daden weet. „Tjaldur“ heet ze, en tjaldur is voor den Færing een veelbeteekenende naam.

F. WASCHNIUS

Hoe is het heelal gebouwd?

X. (Slot). WAT ZAL DE TOEKOMST BRENGEN? DE AARDE IS SLECHTS EEN NIEUWELING IN DE OPEENVOLGING DER EEUWEN

WIJ beginnen bij den aanvang van den tijd, toen alle atomen, welke bestemd waren om de zon en de sterren te vormen, de aarde en alle andere planeten, uwe lichamen en het mijne en óók alle radiatie, die de zon en de sterren hebben uitgezonden, door-

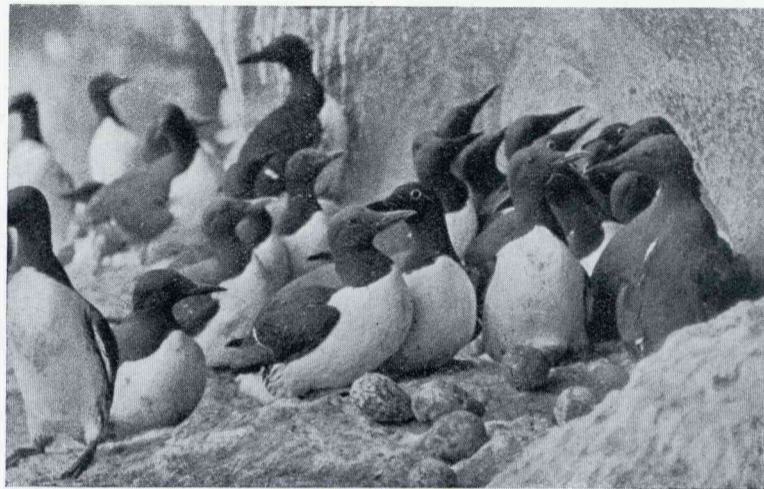
eengeworpen waren en tesamen een massa ongedifferentieerd gas vormden, die de geheele wereldruimte vulde. Aangezien de zwaartekracht, door elk gas-partieeltje uitgeoefend, op alle andere inwerkt, ontstonden er geleidelijk gasstromingen. ☼ Overal waar een geringe opeenhooping van gas is, is de zwaartekracht ongewoon groot, zoodat elke opeenhooping nog meer gas tot zich trekt. De gasdeeltjes, die dit resultaat bereikt hadden, groeiden langzamerhand uit tot ontzaglijke condensaties (verdichtingen). Deze werden onophoudelijk grooter en grooter, ten koste van de gasdeeltjes, die niet op dit resultaat konden bogen en die erin verzwolgen werden. ☼ Gelijk de aarde, de zon en de planeten onder

inwerking der zwaartekracht regelmatige vormen hebben verkregen, zoo verkrijgen deze verdichtingen langzamerhand regelmatige vormen; zij worden hetgeen wij regelmatig gevormde nevelvlekken genoemd hebben. De gasstromingen, die tot hun ontstaan leidden, zijn nu de oorzaak van hun roteerende beweging. ☼ Het resultaat is, dat zij geen bolvormige massa's vormen, maar den vorm hebben van sinaasappelen, gelijk de rondwentelende aarde. Naarmate zij inkrimpen, verandert hun vorm en worden zij meer en meer plat. Op zijn beurt verdicht het gas in zijn buitenste franjes zich tot

afzonderlijke massa's en op deze wijze worden de sterren geboren, die sterrensteden vormen, [plat van vorm bij hun geboorte en die tengevolge van hun roteerende beweging ook plat blijven. ☼ En laten we nu, bij het aanschouwen van het titanische panorama, dat zich voor onze verbeelding ontrolt, zien hoe één speciale ster, onze zon, iets eigenaardigs overkomt.

Keer na keer, bij haar willekeurige rondzwervingen door de wereldruimte, moet zij tamelijk dicht langs andere sterren gepasseerd zijn. Elke ster, die dicht genoeg nabij haar kwam, verwekte getijden op haar oppervlakte, juist zooals de maan getijden verwekt op de oppervlakte der aarde. De getijden werden hooger naarmate de andere ster naderbij kwam, om vervolgens, wanneer de beidesterren elkaar op het dichtst voorbij waren gegaan en

zich wederom van elkander verwijderden, weder af te nemen en ten slotte te verdwijnen. ☼ Maar nu, terwijl wij het groot-sche panorama aanschouwen, zien wij hoe een ster de zon dichter nadert, dan eenige ster haar voordien genaderd is. De getijden die zij verwekt zijn geen gewone, zij zijn meer gelijk aan ontzaglijke bergen vlamvend gas, voorttrekkend over de zonne-oppervlakte. ☼ De tweede ster komt dichter en nog dichter bij, totdat ze zóó nabij is, dat zij voor een ieder, die op de zon zou staan, een groot gedeelte van den hemel in beslag zou nemen. De getijden gaan hooger en hooger. Tenslotte wordt de aantrekkingskracht van de tweede ster zóó groot, dat de top van de vloedgolf wordt afgesleurd en zich tot droppels verdicht. De droppels zijn de planeten en een der kleinere droppels is de aarde. ☼ Ofschoon we het nimmer stellig zullen kunnen weten, achten wij het waar-

ZEEKOETEN OP HUN EIEN

Foto Leo Hansen

EEN JONGE JAN VAN GENT

schijnlijk, dat op deze wijze onze verblijfplaats in de wereldruimte geboren is. We zien haar aanvankelijk als een massa brandend gas, maar spoedig wordt haar centrum vloeibaar. Na verloop van tijd koelt ze voldoende af om de vorming van een korst aan haar oppervlakte mogelijk te maken. En later, naarmate ze nog koeler wordt, verschijnt er een vreemd nieuw phenomeen aan haar oppervlakte. ☞ Groepen atomen beginnen zich te combineeren tot samenhangende organisaties van het soort, dat wij, hoewel wij niets weten van hun natuur of van de wijze waarop zij het aanzijn krijgen, leven noemen. En dit leven vertoont een vreemd vermogen om zich voort te planten en naarmate het dit doet, vormt het steeds organisaties van grootere en weder grootere samengesteldheid. En tenslotte zien we ons zelve, staande op het verste punt tot waar de tijd zich heeft ontrold, het meest ingewikkelde organisme dat tot dusver op aarde gevormd is. ☞ Of er nog samengestelder leven op andere planeten of andere zonnen is, of slechts minder gecompliceerd leven, of misschien heelemaal geen leven, we weten het eenvoudig niet. Maar wanneer we langs het welhaast eindeloze verschieft van de reeks der opeenvolgende eeuwen zien, dan zien we, dat ons ras stellig en zeker een nieuweling in het heelal is. ☞ Terugziende op ons kort verleden, niet meer dan een moment in de geschiedenis van het heelal, behoeven we niet beschaamd te zijn over hetgeen ons ras tot stand heeft gebracht in de weinige oogenblikken van zijn bestaan. Nog ontrolt het grootsche panorama zich verder, en wanneer wij het reeds ontrolde gedeelte den rug toewenden, een verleden, waarin de menschheid slechts voor eenige korte oogenblikken bestaan heeft, dan zien we in een toekomst, die zich duizenden, waarschijnlijk miljoenen malen verder uitstrekt dan ons verleden — een toekomst, langer van duur dan onze geest zich voor kan stellen, een toekomst, waarin het van ons zelve zal afhangen of zij ons ten zegen of tot een vloek zal zijn.

SIR JAMES JEANS

Het Rila-klooster in Bulgarije

TEMIDDEN van de nog bijna ongerepte „Rila-Planina”, een gebergte van bijzondere schoonheid, aan het schilderachtige riviertje de Rilska, ligt een massaal bouwwerk, het Rila-klooster, eeuwen geleden door een machtig Bojaar gesticht, en sindsdien door de Bulgaren, die het als een nationaal heiligdom beschouwen, in stand gehouden. ☞ Van Sofia, de hoofdstad van Bulgarije uit, is het kloos-

ter op verschillende wijzen te bereiken. Elke dier routes, 't zij dat men te voet, te paard, of per trein reist, is van een bijzondere bekoring, doordat nog bijna nergens de zoogenaamde Westersche beschaving haar invloed heeft doen gelden. De Bulgaarsche boeren in nationale dracht, de met maïs en zonnebloemen beplante velden, de wilde pruimenboomen, de overal groeiende manshooge distels, dat alles is even nieuw als verrassend voor den tourist. ☞ Op ongeveer een uur loopens afstand van het klooster ligt in het dal der Rilska, het dorp Rila.

De bewoners leven van den landbouw, daar het Rilska-dal zeer vruchtbaar is; rijst, groenten en meloenen worden het meest verbouwd. ☞ Van dit dorp voert door het dal der Rilska de weg naar het Rila-klooster. Deze weg is wel een der schoonste, zoo niet de schoonste van Europa; smal en bochtig is hij, met aan weerszijden steil omhoogrijzende rotsen, eeuwenoude pijnboomen, wilde bergstroommen en pittoresque waterfallen. ☞ Ook van de andere zijde, van Samakov uit kan men, zij 't dan ook met meer moeite, het klooster bereiken. De weg, die vrijwel ongebaand is, voert door het dal der Isker en daarna door

het Rila-gebergte, waarvan zoowel in den zomer als in den winter de toppen met sneeuw bedekt zijn. In dit gebergte treft men naast een ongerepte plantengroei, nog vele wilde dieren aan, vossen, wolven, adelaars, ja zelfs beren zijn in den winter geen zeldzaamheid. ☞ Het klooster zelf, gesticht in de tiende eeuw, heeft met zijn drie verdiepingen hoog gebouw

voorzien van breede arkaden op elke verdieping, wel iets weg van een versterking. De bouw is dan ook geïnspireerd op de, op vestingen gelijkende, kloosters van het Grieksche schiereiland Athos. Herhaalde malen werd het gebouw bij een inval der Turken verwoest of verbrand, doch steeds werd het met groote zorg weer gerestaureerd. Het laatste authentieke

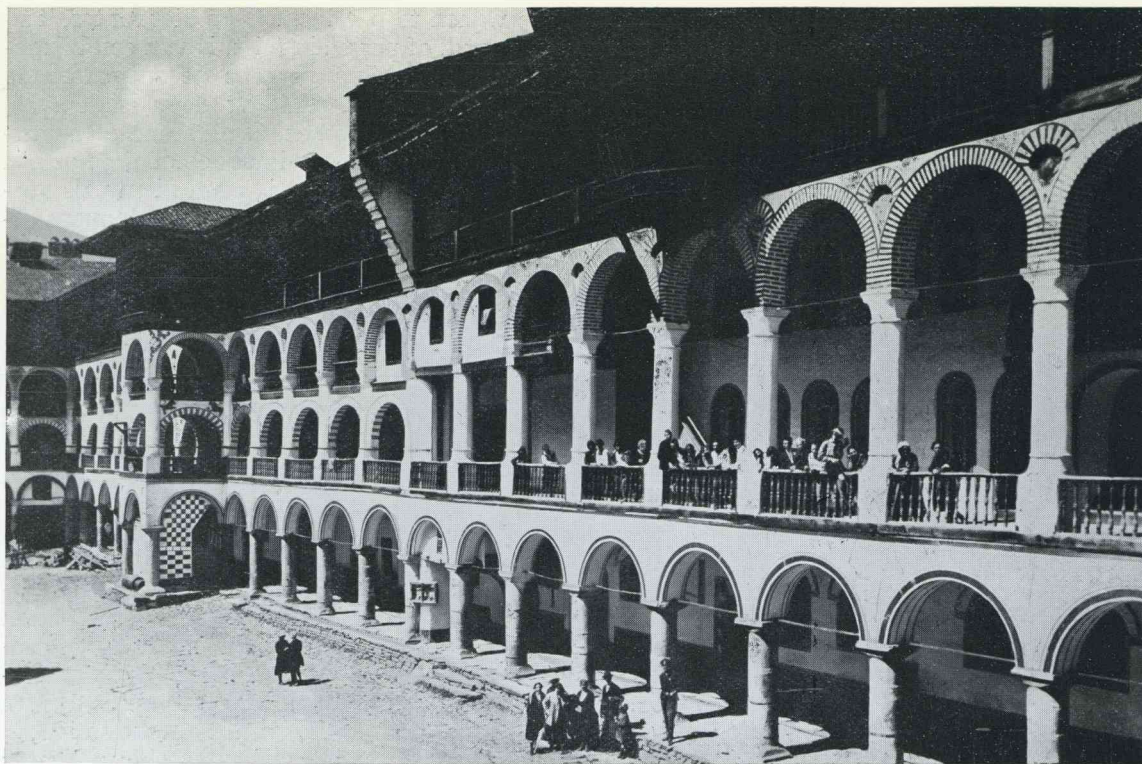
overblijfsel van de vroegere burcht is de oude toren van de zich op de binnenplaats bevindende, karakteristieke kapel. De vertrekken van het klooster zijn, behalve voor het verblijf der monniken, ingericht voor touristen en pelgrims; eenige duizenden personen kunnen geherbergd worden. De stijl van het frisch rood en wit geschilderde gebouw, met de glinsterende metalen daken is, zelfs bij den herbouw, tijdens de meer dan vijf eeuwen geduurd hebbende Turksche overheersching, geheel Bulgaarsch gebleven. ☞ Het bezienswaardigste is wel de zich midden in den hof bevindende kleine kapel. Van buiten is dit gebouwtje omgeven door een breede galerij met slanke pilaren. De muren zijn rondom in helle kleuren beschilderd met zeer primitieve voorstellingen van hemel en hel, engelen en duivelen. Deze voorstellingen zijn er reeds eeuwen geleden

HET RILA-KLOOSTER. PRIESTER VOOR DE FRAAI BESCHILDERDE WAND DER KAPEL

HET RILA-KLOOSTER IN BULGARIJE

BINNENPLAATS VAN HET RILA-KLOOSTER

aangebracht, alleen worden zij nu en dan, wanneer de tand des tijds er te veel aan geknaagd heeft, een beetje bijgeschilderd. Het kostbaarste bezit der kloosterorde bevindt zich in dit kapelletje, het gemummificeerde lichaam van den heiligen Johannes van Rilsky, die in de dertiende eeuw in een rotshol in de nabijheid van het klooster gewoond heeft en aan het klooster zijn naam heeft geschonken. Deze heilige wordt met recht de grondvester van het hedendaagsche kloosterleven in Bulgarije genoemd. Het inwendige van de kerk bevat, behalve het fraaie altaar en de van fraai snijwerk voorziene banken der monniken, een groot aantal zeer kostbare voorwerpen, koperen lampen, kandelaars, schilderijtjes met religieuze onderwerpen. ☞ Een klein museum, dat op verzoek te bezichtigen is, bevat een groote collectie oude boeken en handschriften, o.a. de stichtingsoorkonde van het klooster, waarin alle bezittingen, privileges en rechten door den Bulgaarschen koning Ivan Chichman in 1378 zijn vastgesteld. Alle op dit perkament opgeteekende rechten en privileges zijn nu nog van kracht. Eén wand van het museum is geheel bedekt met oude wapens en martelwerktuigen, voor het meerendeel voorzien van Turksche inscripties. Verscheidene vitrines bevatten oude documenten, oude handschriften, geheel met de hand geteekend, en kostbare kerk-kleinoodiën. Vermeldenswaard is een groote gouden miskelk, rijk met edelgesteenten bezet, door den keizer van Rusland eens aan het klooster geschonken. Verder een klein houten kruis, geheel handwerk. Twaalf jaren moet men gearbeid hebben om de zich op het kruis bevindende zestien bijbelsche tafreelen te kunnen afbeelden. Ook een groote muntenverzameling bezit het museum, waarin men, naast zeer zeldzame oude munten, zelfs Hollandsch geld aantreft. ☞ In de onmiddellijke nabijheid van het klooster bevindt zich nog een kleine kerk, de „Maria-kapel”, midden in de begraafplaats van de monniken gelegen. Onder deze kapel bevindt zich een interessante grafkelder, waar de na verloop van tijd opgegraven overblijfselen der gestorven monniken bewaard worden. Merkwaardig is hier de z.g. „Klepalo”, een groote houten plank, stammende uit den tijd der Turksche overheersing, hangende aan een dwarsbalk der gaanderij rondom het kapelletje en waarop men in tijden van nood, bij wijze van waarschuwingssein, met een houten knuppel sloeg. Deze „gong” geeft een dof ver-hoorbaar geluid. ☞ Op ongeveer een uur afstand van het klooster zijn nog twee schilderachtige kloostertjes gelegen, die tot het ressort van het Rila-klooster behoren. ☞ De monniken van het klooster hebben in den loop der tijden een grooten invloed uitgeoefend op de beschavingsgeschiedenis van Bulgarije. Van hieruit werd het Kyrilische schrift over geheel Bulgarije verspreid. De Bulgaren leerden van de monniken vele nuttige dingen op het gebied van landbouw en veeteelt; vooral in het Rila-dal kan men dezen invloed zeer goed merken. Behalve het teelen van schapen, het kweken van groenten, het weven van hun eigen

grofwollen kleeën, doen de monniken niet veel. Studeeren en onderwijzen is zelfs langzamerhand op den achtergrond geraakt. Hun voornaamste taak vinden zij in het rondleiden der touristen. Verder mediteeren zij wat en rusten uit van denkbeeldige vermoeienissen. ☞ De geheele prachtige omgeving, ver van het gewoel der wereld, werkt dan ook mee om langzamerhand in een zalig nietsdoen te vervallen. Niet meer werken, niet meer denken aan de toekomst of het verleden, slechts droomen en genieten in deze overweldigend prachtige natuur die, zooals een monnik mij eens zeide, overal „de geest van God ademt”. J. C. DE VRIES

Brieven uit Holland ¹⁾

AMSTERDAM

AMSTERDAM maakt den indruk van een stilstaanden vijver. Zijn bedrijvheid is geen haast. Zijn heen en

weergeloopt is niet het gejaagd van Berlijn. Zijn donkerblauw met vermiljoene trams knarsen niet. En de grachten brengen in de gecompliceerde gewrongenheid van straatjes en steegjes een afgemeten rythme en gestolde stilte. Bij iederen stap een gracht. Op het oogenblik is er kindergeschreeuw en beweging. Alle grachten zijn met ijs bedekt. Ontwaakt is de oude door traditie en kunst geheiligde hartstocht. Schaatsenrijden. ☞ Ge staat op de brug, ge kijkt op de bontheid van blauwe en paarse lampions, op de vroolijke troepjes jongens, die om het hardst rijden, op de kraampjes, overdekt met zeildoek, op de verkoopers van verfrisschende dranken en lekkers. En merkwaardig, hoe dit alles je bekend voorkomt. Want op de schilderijen van Avercamp en A. van der Neer ziet ge hetzelfde: de bevroren gracht en het kraampje, overdekt met zeildoek en de kinderen, die het ijs met Hollandsche schaatsen berijden, met platte lage, met hout beslagen schaatsen. Dezelfde schaatsen ziet men ook hier. Hoevele banden des bloeds zijn er in Amsterdam met het verleden, hoe krimpt in de afstand des tijds en op een nieuwe wijze beschouwt ge al deze lieve, naarstige Van der Heyden's, Ostade's, De Witte's en de overige Hollandsche schilders der 17e eeuw, die het leven en de stad van hun tijd vereeuwigd hebben. Pas hier leert ge hen zien in hun eigen land, staande op den bodem, die hun talent gevoed heeft en hun palet met de aan het land eigen kleuren verrijkt heeft. ☞ Als ge in de vroege voorjaarschemering langs de grachten gaat, aan beide kanten omzoomd met lange, smalle huisjes van drie tot vier verdiepingen met de nooit ontbrekende topgevels — dan voelt ge met bijzondere kracht het wezen van Amsterdam. ☞ Overzeesche handelsgeest waait u tegemoet van de gapers aan de drogisterijen, van de massa koloniale waren, van de booten en schuiten, die nu gekluisterd liggen door het ijs en in het halfdonker vaag opduiken. ☞ Overheerschend zijn de tinten zandgrijs en chocolade-vermiljoen. De kleur der huizen is ernstig en zij ademen deftigheid. Naar elke woning slechts één ingang; er zijn geen achtergangen. ☞ Goederen en huisraad worden geheschen en naar beneden gelaten over katrollen, die bevestigd zijn aan een balk, die als de loop van een oud kanon uit een zolderraampje kijkt. Hoe vaak rijzen droevige herinneringen bij je op aan de schitterende Pietersburcht, het „paradijs” van Peter den Groote. De bocht van de Heerengracht doet sterk denken aan de bocht van de Fontanke bij het gebouw van de Hoogeschool voor Rechtsgeleerdheid en de kleine Singelgracht, de oudste van alle, roept op in het geheugen het beeld van het Katharinekanaal bij de Koekoetsjkin-brug. En de stamziel van Petersburg schijnt juist hier te zijn — niet in Stockholm, niet in het barokke Praag, niet in het azuurblauwe Venetië (waarmede

1) De Russische kunsthistoricus Dr. Alfred Hackel heeft in 1929 en 1930 lezingen in ons land gehouden. Van zijn indrukken van ons land zullen wij enkele publiceeren.

men Petersburg zoo vaak vergelijkt), maar juist hier in Amsterdam. Peter's stad ontvouwt zich hier op een nieuwe wijze . . . als een nieuw Amsterdam; de barokke, klassieke lagen der opvolgende tijdperken hebben haar beeld veranderd, hebben haar een monumentaal heerscheraanziën gegeven, maar de oorspronkelijke idee van Neptunus-stad te niet gedaan, waar de zee, de wind en de palen (zooals hier) de hoofdgedachten van het beeld vormden. ☼ Hoe verder van den Dam, met het beroemde paleis van Van Campen, hoe stiller. De stilte van het Universiteitsgebouw is angstwekkend, zijn grijze muren zijn vol groeven en scheef, de menschen schijnen schimmen in den mist. Een schimmenrijk. ☼ Ge treedt naar buiten op een fel belicht plein: lawaai, geschreeuw, gebarenspel, het is Sabbath in de Jodenbuurt, waar de groote Rembrandt op het laatst van zijn stormachtig, onstuimig leven woonde, waar Baruch Spinoza zijn brillen sleep, tegelijkertijd zijn wereldbeschouwing scherp, waar sluipend liep Uriel Acosta en waar de wijze Ben Akiba met deftigen schred voorbijging. Maar ge voelt hun geest niet in deze schaar van door elkaar schreeuwende venters en krijschende oude vrouwen. Was het anders in genen tijd? Want ook Rembrandt leefde afgezonderd, gegrepen door de macht van zijn laatste droombeelden en stralende vizioenen. Heeft ook niet hij uit „de massa van bijdegrondsche waarheden” der werkelijkheid zijn „verheffend bedrog” geschapen, temidden van het knetterend lawaai van het leven beluisterend het triomfeerend geluid van een andere Waarheid. ☼ Ge wendt de schreden naar een nauw steegje, fel belicht door hangende lantaarns. Achter de spaarzaam verlichte ramen met open getrokken gordijnen, in een armoedige omgeving, zitten geverfde, zware, niet te omvatten vrouwen, bezig patience te leggen en te borduren. Donkere, onaanzienlijke typen naderen en tronen je mee naar deze paradijs-spelonken, nooit beleefde genietingen belovend. Op het eerste gezicht „zierlich-maniërich”, maar de steile trap op te klimmen is gevaarlijk: zal men je soms een opstopper geven? De vrouwen aan het raam hebben haar patiëntiespel neergelegd en staan met haar gepoederde, doodsche gezichten tegen de ruiten gedrukt, zij roepen. Open mond, zwarte oogkassen, 't Is griezelig . . . Ge gaat verder, elk huis een kroeg . . . voor de matrozen, voor de arme slokkers van de haven. Het begint zachtjes te regenen, een kreet in de duisternis, iemand wordt flink afgeranseld, een troep Engelsche matrozen gaat waggelend voorbij. ☼ De klok van de Oude Kerk slaat — twaalf uren. DR. ALFRED HACKEL

Mount Rainier

HOOG, omkranst van wolken, teekent zich de Tacoma — zooals Mount Rainier ook wel genoemd wordt — tegen den hemel af en ziet, veertig mijlen ver, neer op het krioelede leven in straten en havens der aan den Grooten Oceaan gelegen stad van denzelfden indiaanschen naam. ☼ Van Tacoma uit is de „The Mountain”, de „Berg, die God was”, zooals de Indianen hem noemen, per auto in even twee uur gemakkelijk te bereiken. En het ritje is dien tijd waard. Geleidelijk stijgt de weg, dwars door de bosschen, met verrassende kijkjes op den reus, die den wijden omtrek domineert. Overal hoort men het klateren der gletscher-beekjes, die van de verweerde hellingen omlaag schieten, de dalen in. Na twee uren is Paradise Valley in Mount Rainier National Park bereikt, waar men, 1800 Meter boven den zeespiegel staande, een prachtig uitzicht heeft op den Tacoma, die van alle andere bergen rondom

afgescheiden ligt. Boven een plateau, geweldig in omvang, woest en ruig, rijst in koude majesteit de top omhoog tot ruim 4350 meter. Een mantel van dichte wouden, waarin de slanke Douglas-spar overheerscht, bedekt, sterk afstekend tegen het glinsterend wit daarboven, de hellingen. Tusschen de wouden en den eeuwigen muur van sneeuw en ijs ligt nog een gordel van alpenweiden, die, wanneer het winterdek verdwenen is, overdekt zijn met bloemen in alle tinten tusschen wit en scharlaken, hier en daar den winter op den voet volgend, tot tusschen de uitloopers der sneeuwbanken toe. „Saghalië Illahi”, het „Land van den Vrede” noemden de Indianen deze vallei, te midden van welker grootsche schoonheid zij den berggod aanbadden. Hier was alle strijd, alle veete vergeten. Hier waren allen vrienden, hier was een paradijs. ☼ Op het lichaam van Mount Rainier liggen, gelijk de armen van een reusachtigen octopus die den berg in eeuwige omknelling houdt, niet minder dan achtentwintig gletschers, waarbij zeven „levende”, die langzaam — twintig à dertig centimeter per dag — van de hellingen omlaag kruipen. Zij hebben een gezamenlijke oppervlakte van 48 vierkante mijlen. ☼ Eens, vele eeuwen geleden, was Mount Rainier, gelijk alle bergen in den omtrek, een werkende vulkaan, en nog verrijzen stoomslierten uit de spleten en scheuren der met sneeuw en ijs bedekte toppen van den verweerden kegel. Wat een schouwspel moet het geweest zijn, toen alle pieken van de Cascade Range vulkanen waren, een rij ontzaglijke smidsvuren, op honderd mijlen en meer zichtbaar tegen den avondhemel!

A. P. E.

De voortekenen voor de regeering van Czaar Nicolaas II

Drum sei nicht stolz, o Menschenkind!
Du bist dem Tod wie Spreu dem Wind
Und magst du Kronen tragen.
(EMANUEL GEIBEL).

14 Mei 1896.

HET licht van een nieuwen dag was over het onmetelijke Russische Rijk opgegaan en in gulden pracht verrees de zon boven de kim, bescheen ze weinige oogenblikken later den hoogen, ronden koepel der „Ouspensky Sobor”, de groote kerk in Moscou, waar dien dag Nicolaas II tot Czaar aller Russen zou worden gekroond. ☼ Nog goed herinnerden zich ouden van dagen den kronings-

AAN DEN VOET VAN PINNACLE-GLETSCHER. IN DE LAAGTE PARADISE-VALLEY, OP DEN ACHTERGROND MOUNT RAINIER

dag van zijn vader. Het was een grauwe, grijze dag, die niet had nagelaten zijn stempel te drukken op de regeeringsperiode van dien vorst, want rustig was die geweest, kalm, bijna alledaagsch ☼ En terwijl ze zich van heinde en ver naar de Heilige Stad spoedden, om althans iets van de plechtigheid te kunnen bijwonen, vroegen de menschen, bijgevoelig als ze waren, zich af, wat deze regeering wel zou brengen, die begon met zoo'n heerlijken, zonnigen, warmen dag. ☼ Heel lang echter zouden ze niet in het onzekere gelaten worden, want tijdens de kroning en de daarop volgende feestdagen waren er slechte voortekenen te over, zoodat zelfs de nuchterste mensch God's hand daarin wel moest herkennen ☼ Vroegtijdig reeds was dien morgen de kerk gevuld met hooge hofdignitarissen en ambtenaren, ministers, generaals en gezanten van schier alle rijken, en velen van hun dames vergezeld, alsmede hooge kerkprelaten, die allen getuige zouden zijn van deze bijzondere gebeurtenis. ☼ Het geheel was een symphonie van goud en zwart en rood en blauw, een bont gewemel van de kostbaarste toiletten en rijkste uniformen, een bijna sprookjesachtige schoonheid, die wat pracht en praal betreft, haar weerga niet licht zal vinden. ☼

Reeds was de Czaar aangekomen, maar juist voor den aanvang van de plechtigheid had een der kamerheeren, in zijn ijver de „porfira”, het kroningsgewaad, van den vorst glad te strijken, het ongeluk, hem de ketting der Andrej Perovsvanny-Orde, waaraan hij zeer veel waarde hechtte, af te rukken, en er bleek noch tijd, noch gelegenheid te zijn, die ter plaatse te herstellen. ☼ Tijdens de ceremoniën las de

Czaar met heldere, voor allen duidelijk verstaanbare stem, het eerste gebed voor, maar toen hij het tweede, het zoogenaamde kroningsgebed begon, werd zijn stem merkbaar zwakker. Was het toeval, dat voor hem dezelfde tekst was gekozen, die dienst had gedaan bij de kroning van zijn zoo wreedaardig vermoorden voorvader Paul I en destijds door dien vorst was voorgelezen? ☼ Hoe het ook zij, zelfs het plechtigste moment zou niet zonder moeilijkheden mogen verlopen, hoewel deze bijzonderheid het meerendeel van het daar aanwezige illustere gezelschap zal zijn ontgaan. ☼ Immers, toen het oogenblik aanbrak, dat hem de kroon op een kussen zou worden aangeboden, werd de daarmede belaste kamerheer zóó onwel, dat hij doodsbleek en slechts met de grootste moeite den korten afstand, die hem van den Czaar scheidde, heeft kunnen afleggen en het had weinig gescheeld, of hij zou met kroon en al in elkander gezakt zijn. ☼ Na afloop van de plechtigheid, die van halfnacht des morgens tot kwart voor één heeft geduurd, werden de geschenken aangeboden. In het bijzonder viel daarbij op, een door Polen aangeboden zeer fraai uitgevoerd en uiterst kostbaar bord, waarop een leeuwenhuid was afgebeeld met afgekapte klauwen, en we vragen ons af, of met een berenhuid in plaats van die leeuwenhuid, de symboliek niet volmaakt zou zijn geweest . . . ! ☼ Tot diep in den nacht werd op straat het volkslied „God behoeft den Czaar” gezongen, en des avonds was de stad schitterend geillumineerd, werden boekjes rondgedeeld, met

portretten van het keizerlijk paar, waarbij het nu en dan ruw toeging en zelfs een equipage met ingezetenen en al, geheel omver werd geworpen. ☼ Met dat al, mocht het volk niet vergeten worden, en reeds weken te voren was bekend gemaakt, dat op een groot, open terrein op 18 Mei d.a.v. bekers met suikerwerk zouden worden uitgedeeld. ☼ Vroegtijdig reeds bevonden zich daar dan ook naar schatting, een half millioen menschen en toen de uitdeeling begon, ontstond een gedrang en een worsteling, die de noodlottigste gevolgen zou hebben. ☼ Het politietoezicht was geheel onvoldoende en het met diepe voren doorsneden terrein totaal ongeschikt, om zulk een geweldige menschenmenigte te bevatten. De pen weigert dan ook de tooneelen te beschrijven, die zich daar hebben afgespeeld. ☼ Wie struikelde, werd onder den voet geloopt en was verloren, en in korten tijd waren de groeven met lijken opgevuld. Zij, die doodgedrukt waren, konden dikwijls niet vallen, werden lang nog, nadat ze den laatsten adem hadden uitgeblazen, in staande houding door de dichte, deinende massa, die over het terrein heen en weer golfde, opgehouden en meegevoerd. ☼ Om twintig minuten over vier kwam het keizerlijk echtpaar op het feest-

terrein, geestdriftig toegelicht door de geweldige menschenmenigte. Ontzet door de grootte ramp echter, dien men eerst nog getracht had voor hem te verzwijgen, was de Czaar treurig en somber gestemd en toen hij voorbij een wagen kwam, waar de lijken hoog waren opgestapeld, stonden er tranen in zijn oogen. ☼ Die dag had 1282 slachtoffers gevegd en aan elk der getroffen gezinnen liet hij 1000 roebels geven. ☼

MOUNT RAINIER. DE NISQUALLY-GLETSCHER

De volle maan, tragisch dien avond oprijzende, als een immense, donkerroode schijf, bescheen lang nog droeve, hartverscheurende tooneelen ☼ Is het verwonderlijk, dat een regeering, die onder zulke slechte voortekenen begon, zoo tragisch zou onder gaan? ☼ Genoegzaam bekend is, hoe deze Czaar, die het goede voor zijn volk wilde, geregeerd werd, in plaats van zelf te regeren en ten slotte, evenals de meesten van zijn voorgangers, geen natuurlijken dood heeft mogen sterven. ☼ Ongeveer anderhalf jaar, na het uitbreken van het grootste bloedbad, dat de geschiedenis ooit gekend heeft, viel ook hij met zijn gezin onder moordenaars-handen.

J. v. D. H.

VARIA. Kraaien, kauwtjes, roeken, eksters en Vlaamsche gaaien, de heele kraaienfamilie dus, zijn allemaal ook geduchte roovers en slimme dieven. Zelfs elkander begappen ze op listige wijze. Al behooren ze niet rechtstreeks tot de vleeschetende roofvogels, wanneer de honger hen drijft maken ze onder zangvogels en hun eieren heel wat buit. Ik heb kraaien wel spreuwen uit een boomtop zien vangen en gaaien een volwassen lijster of andere zangvogel zien verschuren. Waar op rotsige kusten de kauwtjes met meeuwen samen broeden, wordt menig meeuwenei uit een buurnest door de kauw op de beneden liggende klippen stuk gesmeten, waar die dat dan lekkertjes gaat oppeuzelen.

C.